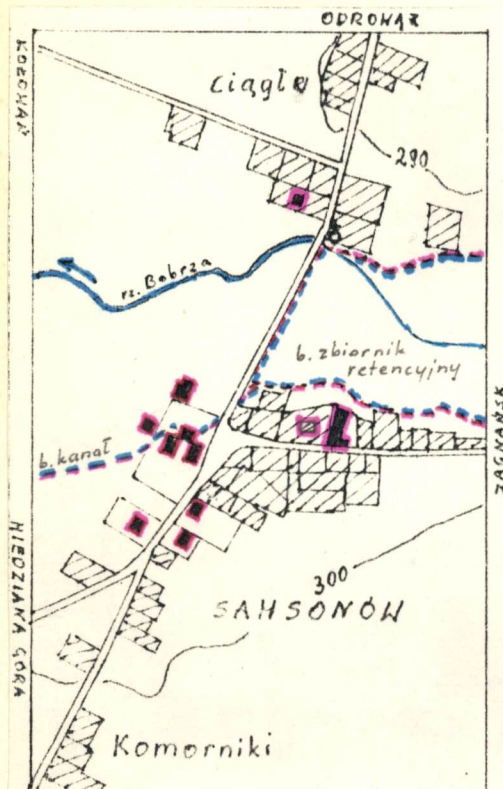

1. Obiekt
444 - ZAKŁAD WIELKOPIECOWY "ZAKŁAD WIELKIEGO PIECA HUTA
JÓZEFA" Z OSIEDLEM PRYZAKŁADOWYM

2. Czas powstania
1818-24
i 1 poł. XIX w.

3. Miejscowość
SAMSONÓW

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

Szkic sytuacyjny w oparciu
o mapę z 1960 r.,
skala 1: 10 000

4. Adres

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo kieleckie

gmina Zagnańsk
pow. Wielkie

6. Poprzednie nazwy miejscowości

-

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975

województwo kieleckie

powiat kielecki

8. Właściciel i jego adres Wojewódzki Konser-
wator Zabytków w Kielcach; budynki
mieszkalne osoby prywatne

9. Użytkownik i jego adres

-

10. Rejestr zabytków

piec, odlano
Nr 279 data 15.VI.1967

zespół: 327 z dn 3.12.1956

autor zdjęć Zb. Wojtasik

data wykonania

miejsce przechowywania negatywów

IV-V 1985

neg. w BDZ Kielce, nr 30821-22, 30824-25

Założenie o cechach klasycystycznych.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Tradycja hutnicza na terenie Samsonowa sięga poł. XVI w. W 1562 r. Marcin Niedźwiedź otrzymał w dzierżawę - od bpa krakowskiego Filipa Padniewskiego - kuźnicę wodną, założoną przez siebie na terenie kościelnym. W 1584 r., zwaną już "Michałową", zakupił od Michała Niedźwiedzia starosta kielecki Wawrzyniec Ciesielski. Od 1595 r. w rękach rodziny Samsonów, od 1625 r. - Szembeków, od 1633 - Jana Gibboniego. W 1645 r. pierwsze wzmianki o wielkim piecu /"smelcowny, włoski, gdzie rudę na żelazo smelcuja i działa leja, kotły różne, garce etc.". Od 1709 r. własność biskupów krakowskich /produkcja min. gwoździ, moździerzy i siekier /. W 1778 r. - z inicjatywy bpa Kajetana Sołtyka - nowy w. piec w miejsce wyeksploatowanego. Później pierwsza blachownia. Od 1789 r. własność rządowa /produkcja "gęsi", blach, formików, retli, spodków, płyt kominkowych, rur; produkcja zbrojeniowa /.

"W 1818 r. z inicjatywy St. Staszica i F.K. Lubeckiego rozpoczęto budowę obecnego dużego zakładu wielkopiecowego /Huta Józefa /. Wielki piec /na węgiel drzewny /ukończony i uruchomiony został w 1823 r., poprawiony zaś w 1824 r. Przy projektach i pracach czynni byli Bogumił Schmidt i radca górnictwa Lempe. W 1824 r. wybudowano odlewnię z piecem kupolowym. W 1829 r. w ramach ulepszeń technicznych zakładu zainstalowany ... miech cylindryczny poruszany kołem wodnym o średnicy ponad 7 m. i maszyną parową o sile 8 KM. W 1835 r. ... ponowna przebudowa wielkiego pieca /za E. Krygier, Katalog .../. Ruda z kopalń: "Jan w Dziadku, "Piotr" w Miedzianej Górze oraz z Lubianki. Od 1847 r. zakład własnością Rządowego Górnictwa Krajowego /zespół w. pieca, skład żelaza i modeli, dwie węgielnie, dwie szopy na rudę oraz trzy domy mieszkalne /. W 1854 r. zarejestrowano sześć domów w osiedlu przyzakładowym. W nowym zakładzie produkowano surówkę, blachy, odlewano: poręcze balkonowe, lichtarze, przyciski

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze wyposażenie, instalacje)

Zakład wielkopiecowy usytuowany niemal w centrum wsi, przy rozwidleniu drogi z Miedzianej Góry w kierunkach - Odrowąża i Zaganańska, na zach. od skrzyżowania; na lewym brzegu rzeki Bobrzy. Zespół przy wielkim piecu otoczony ogrodzeniem z metalowej siatki, przy którym żywopłot i młode drzewa. Od pn. i zach. niewielkie zagajniki, za którymi łąki; od pd. i wsch. zabudowa wsi. Ok. 150 m. na pn.-wsch. niecka b. zbiornika retencyjnego na Bobrzy /niewielki fragment z lustrem wody /. Huta z osiedlem dla pracowników; w odl. ok. 180 m. od zakładu, przy drodze do Zaganańska, zarysowane tylko fundamenty domu mieszkalnego, za nim zachowany, murowany; przed rozwidleniem szlaku z Miedzianej Góry drewniany dom "zawiadowcy fryszerki" /posesja od pd. przylega do terenu fabrycznego /, zaś po drugiej stronie drogi, bliżej skrzyżowania, dwa murowane /jeden częściowo w ruinie /.

Zabudowa zakładu murowana, w trzech zespołach. Pierwszy na pn. od dziedzińca fabrycznego, utworzony z przylegających do siebie budynków zróżnicowanej wys., skoncentrowanych wokół wielkiego pieca; pozostałe to parterowa węgielnia /11/ - ok. 25 m. na pn.-zach., i ruina budynku o nieustalonym przeznaczeniu /12/ - ok. 30 m. na zach. Na pd. krańcu terenu b. huty pozostałości pierwotnego ogrodzenia - murowane słupy /w ruinie /.

Symetrycznie założony /oś pn.-pd. /zespół przy wielkim piecu /1/ złożony z przylegającej do niego od pd. dużej hali odlewni /7/, po której niskie fragmenty elewacji pd, oraz z ujmujących boki hali dwóch długich, dwukondygnacyjnych budynków, gdzie niegdyś kuźnia i suszarnia /8/ - od zach., oraz modelarnia i stolarnia /9/. - od wsch. Z obu stron w. pieca niskie budynki: od zach. mieszczący niegdyś maszynę parową /5/, gdzie dziś znikome ślady fundamentów, zaś od wsch. częściowo zrujnowana "sień" /6/. Od pn. przylegająca do pieca wys. wieża gichtociągowa /2/, za którą - od pn. i zach. - teren nieistniejącej węgielni /3/, a od wsch. zachowany w partii fundamentów budynek z pomieszczeniem na maszynę wodną /4/, przy którym wlot kanału roboczego /10/, biegnącego pod zespołem sklepieniami korytarzami /wylot ok. 50 m. na pd.-zach. /; odcinek kanału od "górnej wody" także sklepiony.

Stanowisko starych zakładów hutniczych /XVI - XVIII w. /w odl. ok. 350 m. na pn. od poprzedniego, na prawym brzegu rzeki Bobrzy; tam ruina tzw. skarbczyka. /13/

14. Kubatura -	15. Powierzchnia użytkowa -	16. Przeznaczenie pierwotne przemysłowe, mieszkalno-administracyjne	17. Użytkowanie obecne zakład - nieużytkowany, osiedle? mieszkaniowe, sklep, restauracja /1 bud. nieużytkowany/
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1981 - 84 - utrwalenie zespołu wielkiego pieca w formie ruiny /patrz karta: zespół budynków przemysłowych przy wielkim piecu /.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Zachowana czytelność układu przestrzennego. Zespół przy wielkim piecu zachowany w postaci trwałej ruiny. Zbiornik retencyjny z osuszoną niecką. Budynek o nieustalonym przeznaczeniu i "skarbczyk" w postępującej ruinie, podobnie jak część budynku należącego do b. osiedla /pierwszego od pd., po wsch. str. drogi z Miedzianej Góry /. Zły stan techniczny pozostałych domów, prócz sąsiadującego z poprzednim.	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Ścisła ochrona konserwatorska zespołu przemysłowego i osiedla.			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum Biura Dokumentacji Zabytków w Kielcach, Samsonów
Założenie projektowe dotyczące odbudowy budynku modelarni
zespołu fabrycznego w Samsonowie; tamże, Samsonów. Obli-
czenia statyczne. Czytelnia; tamże, Samsonów - Kino - czy-
telnia; tamże, Samsonów. Wielki piec. Gichtociąg; tamże,
Samsonów. Kino - pawilon prawy; tamże, Samsonów - Dawna
fabryka i wielki piec. Projekt roboczy; tamże, Samsonów,
- Bud. pofabryczny; tamże, Samsonów - Fabryka. Proj.
wstępny. Lewy pawilon; tamże, Samsonów - Fabryka. Proj.
wstępny wież; tamże, Samsonów - Fabryka. Inwentaryzacja
pomiarowa; tamże, Samsonów - budynek pofabryczny /pawilon
od drogi /; tamże, Założenia projektowe odbudowy budynku
modelarni zespołu fabrycznego w Samsonowie; tamże, Samso-
nów. Projekt wstępny kina; tamże, Samsonów. Fabryka. Pro-
jekt wstępny wieży; tamże, Samsonów - Wielki piec. Gich-
tociąg. Proj. konstrukcyjne stropów; tamże, Samsonów, -
Budynek pofabryczny. Proj. robocze; tamże, Samsonów. Ob-
liczenia - Statyczne. Czytelnia; tamże, Samsonów. Pawilon
prawy. Proj. robocze; tamże, Samsonów - kino i czytelnia;

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Projekt H. Grabkowskiego, z 1820 r. w Archiwum Głównym
Akt Dawnych /dział kartograficzny /, sygn. 565-22.
- Zdjęcia - w BDZ w Kielcach, nr neg. 27550-56 /1966/,
A 19921-23 /1973/, A 21819 /1978/, A29664-69, A 30511
/1985/, 30821-36, 31762-64 /1985/
- "Widok Samsonowa" - akwarela Fr. Kostrzewskiego z 1846 r.

22. Bibliografia K. Dumala, Przemiany przestrzenne miast i roz-
wój osiedli przemysłowych w Królestwie Polskim w latach
1831 - 1869, Warszawa 1974; ta sama, Szydłowiecka produk-
cja rzemieślnicza w XVI i pierwszej połowie XVII wieku.
Jej organizacja i formy zbytu, w: Rocznik Muzeum Święto-
krzyskiego, t. IX, s. 275 - 306; Encyklopedia gospodarcza
Polski, t. II, Warszawa 198 ; N. Gąsiorowska-Grabowska,
Górnictwo i hutnictwo w Królestwie Polskim 1815 - 1830,
w: Z dziejów przemysłu w Królestwie Polskim 1815 - 1918,
Warszawa 1965, s. 137 - 522; J. Jasiuk, Muzea techniki
w Kielecczyźnie, w: Rocznik Świętokrzyski, R. 8 1973;
H. Kisielówna, Akta Zarządu Dóbr Państwowych w Radomiu,
w: "Archeion" R. 1962 nr 36; D. Kosacka, Nowe plany przemy-
słowe w Archiwum Akt Dawnych, w: Kwartalnik Historii Kul-
tury Materialnej, r. 1962, nr 3-4, s. 773 - 783; E. Kry-
gier, Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce,
t. II z. 2, Wrocław-Warszawa 1959; tenże, Zespół wielko-
piecowy w Samsonowie. Dokumentacja naukowa, Warszawa 1957.
mps /w BDZ Kielce /; J. Kowalski, Inwentaryzacja konserwa-
torska zespołu dawnego "pieca w Samsonowie, Kielce 1976.

24. Uwagi różne

- Załączniki:

- Nr 1 - c.d. opisu i fotografie.
- Nr 2 - c.d. archiwaliów.
- Nr 3 - c.d. bibliografii.
- Nr 4 - plan sytuacyjny.

25. Wypełnił

BIURO DOKUMENTACJI ZABYTEKÓW
Zb. Wojtasik, I 1986 r.
URZĘD WOJEWÓDZKI
w Kielcach
0827350

26. Sprawdził

1. Miejscowość

SAMSONÓW

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

ZAKŁAD WIELKOPIECOWY
OSIEDLE PRYZAKŁADOWE

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

c.d. historii obiektu, fotografie

do papieru, biusty, klamki, naczynia /część emaliowana /, wyrabiano kowadła i walce, prowadzono produkcję zbrojenio-
wą /działa, kule armatnie /. W 1866 r. pożar wielkiego pieca zamyka ostatni rozdział działalności hutniczej na tere-
nie Samsonowa. Później postępująca ruina.

W 1922 r. Andrzej Kondrak i Józef Kozłowski zakupili od Ministerstwa Przemysłu i Handlu "... majątek
górnicy Samsonów rozległości 51 mórg, w skład którego wchodził staw i ruiny pofabryczne ...". W 1969 r. nabyty od
rodziny [REDAKTED] przez [REDAKTED] który w roku następnym ofiarował go córce, [REDAKTED] W 1976 r.
wykupiony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach.

Wkładkę założył: Zb. Wojtasik, I 1986 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: BDZ w Kielcach, nr 30823, 30829,
30831, 30833, 30837, 30840, 32925
jed. W.A. Olsztyn z. 135/S
OZGraf. Z.P. Ostróda z. 676 n. 40 000
32930

Z 1978 r.

1. Miejscowość Samsonów	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zakład wielkopiecowy i osiedle przyzakładowe	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. archiwałów
----------------------------	---	---

tamże, Ruiny wielkiego pieca w Samsonowie. Projekt techniczny-konstrukcyjny, 1976; tamże, Zabytkowa Huta "Samsonów". Ogrodzenie terenu huty.

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Zeichnug der neuen Alange zu Samsonow, opr. H. Grabkowski, 1820, sygn. 565-22 /dział kartograficzny, materiały rewindykowane z ZSRR; projekty związane z zespołem w. pieca /.

Archiwum Kapitulne w Krakowie, Liber privilegiorum, sygn. 8-9, 11; tamże, Acta actorum, sygn. 7, 13.

Archiwum Metropolitalne w Krakowie, Acta administratoralia, sygn. 10; tamże, Acta episcopalia, sygn. 43, 51.

Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, Karta położenia zakładów górniczych rządowych - okręg wschodni /dział kartograficzny, mapa z 1846 r. /.

Państwowe Biuro Notarialne w Kielcach, Księga Wieczysta "Samsonów Zakłady Górnicze". Akta z okresu międzywojennego i powojennego, sygn. 368, t. I; tamże, Akt notarialny z dn. 28 VII 1922 r., w: Księga hipoteczna nr 122; tamże, Akta i dokumenty księgi wieczystej, sygn. 5621

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Kielcach, Dyrekcja Ubezpieczeń, sygn. 1203, 1625; tamże, Naczelnik Powiatu Opoczyńskiego, sygn. 22.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Radomiu, Zarząd Dóbr Państwowych, sygn. 97, 213, 357, 9473, 9503, 9506.

Wkładkę założył: Zb. Wojtasik, I 1986 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
SAMSONÓW	Zakład wielkopiecowy z osiedlem	c.d. bibliografii

mps /w BDZ Kielce /; W.Kula, Zakłady żelazne biskupów krakowskich pod Kielcami 1746, w: Szkice o manufakturach w Polsce XVIII wieku, Warszawa 1956, s. 67-117; S.Kuraś, Materiały do dziejów górnictwa i hutnictwa z archiwów metropolitalnego i kapitulnego w Krakowie 1479-1610, w: Studia do dziejów górnictwa i hutnictwa, Warszawa 1959, t. III, s. 263-357; H.Łabędzki, Górnictwo w Polsce. Opis kopalnictwa i hutnictwa polskiego pod względem technicznym, historyczno-statystycznym i prawnym skreślił ..., Warszawa 1841, t. I; H.Madurawicz-Urbańska, Z rozważań nad modelem ekonomiczno-społecznym przemysłu hutniczego w Polsce w końcu XVIII wieku, w: Między feudalizmem a kapitalizmem. Studia z dziejów gospodarczych i społecznych. Prace ofiarowane Witoldowi Kuli, Wrocław 1976, s. 343-358; J.U.Niemcewicz, Podróże historyczne po ziemiach polskich między rokiem 1811 a 1828 odbyte, Paryż - Petersburg 1858; J.Osiński, Opisanie polskich żelaza fabryk ..., Warszawa 1782; W.Ostrowski, Budownictwo przemysłowe Zagłębia Staropolskiego w okresie Królestwa Kongresowego, w: Prace Instytutu Urbanistyki i Architektury, R. 2 /1951/, s. 73-75; J.Pazdur, Materiały do dziejów hutnictwa żelaza w Polsce w XVIII wieku, w: Studia z dziejów górnictwa i hutnictwa, Wrocław 1957, t. I, s. 320-349; tenże, Stan badań nad dziejami górnictwa i hutnictwa w Polsce w okresie rozwoju kapitalizmu /1764-1870/, w: Studia z dziejów górnictwa i hutnictwa, Wrocław 1957, t. I, s. 90-128; tenże, Działalność Stanisława Staszica w Kielecczyźnie, w: Małopolskie Studia Historyczne, R. 2 /1959/, s. 53-74; tenże, Postęp techniczny w Polsce doby Odrodzenia, Warszawa 1954; tenże, Przemysł metalowy zagłębia staropolskiego w 1 połowie XIX wieku, w: Kwartalnik Historii Kultury Materialnej, R. 1954, s. 37-43; tenże, Przemysł zbrojeniowy zagłębia staropolskiego do połowy XIX wieku, w: Rocznik Świętokrzyski, R. 1 /1962/, s. 200-225; tenże, Zakłady metalowe w Białogonie 1614-1914, Wrocław 1957; M.Radwan, Drogi postępu technicznego w hutnictwie na przykładach zagłębia staropolskiego, w: Rocznik Świętokrzyski, R. 1 /1962/, s. 185-200; tenże, Wielkopiecownictwo w zagłębiu staropolskim w połowie XIX wieku. Kartka z dziejów polskiej techniki hutniczej, Stalinogród 1954; tenże /opr. /, Świadek Pawła Bolesława Podczaszyńskiego o stanie techniki hutnictwa i górnictwa żelaznego w Zagłębiu Staropolskim z 1842 r., w: Studia z dziejów górnictwa i hutnictwa, Wrocław 1957, t. I; B.Zientara, Dzieje małopolskiego hutnictwa żelaznego XIV - XVII w., Warszawa 1954; tenże, Stan badań nad historią polskiego hutnictwa żelaza w okresie rozkwitu i schyłku feudalizmu /wiek XIV - XVIII /, w: Studia z dziejów górnictwa i hutnictwa, Wrocław 1957, t. I, s. 39-51; A.Penkalla, E.Hryniak, Samsonów. Zakład przemysłowy i osiedle mieszkaniowe. Dok. historyczno-architekt. Studium układu Przestrzennego. Zakład wielkopiecowy, Kielce 1978, vol. I-II /mps w BDZ Kielce /.

Wkładkę założył: Zb. Wojtasik, I 1986 r.
(imię, nazwisko, data)

Wzór ODZ 1978 r.

Miejsce przechowywania negatywów:

